

CĂTĂLIN DAVIDESCU

ION ȚUCULESCU — NOTE BIOGRAFICE

Pentru a se putea constitui într-un factor benefic, de propensiune, atât opera cât și critica de artă trebuie să opereze cu simboluri. Așa cum s-a mai remarcat de altfel, o cercetare pe baze statistice, riguros științifice nu are șansa să decripteze sensul ultim al operei și să-i pună în valoare complexitatea ei, dimpotrivă, va duce la o degradare și chiar distrugere a simbolului artistic. După cum sublinia Gabriel Liiceanu în cartea sa, „Încercare în politropia omului și a culturii“, „Critica are menirea de a descoperi specificul unei opere, al felului în care prin opera de artă are loc ieșirea din ascundere a adevărului ființării“¹.

Deși considerăm puțin definitorie în dezvoltarea discursului critic arida culegere de date asupra personalității artistului, nu putem totuși ignora importanța unei atare cercetări ce oferă, în anumite situații, cum este cazul lui Tuculescu, motivații revelatorii în interpretarea operei.

Ion Tuculescu s-a născut la 19 mai 1910 în Craiova, dintr-o familie cu vechi tradiții intelectuale. Tatăl, Ioan P. Tuculescu, a fost institutor și ulterior, director, timp de aproape trei decenii, la Școala Heliade Rădulescu din localitate. Om voluntar, luându-și în serios meseria și în afara orelor de clasă, se face cunoscut în urbe prin actele sale de caritate. Participant la primul război mondial este rănit de trei ori pe câmpul de luptă². În refugiul din Moldova, așa cum reiese din evocarea făcută de Miron Scorobete³, a cultivat, împreună cu alții, 35 pogoane de teren viran pentru a ajuta pe săraci. Această activitate obștească este dublată de o intensă viață spirituală. Publică în mai multe periodice craiovene, din București, Lugoj etc. Scrie proză literară, memorialistică, materiale cu caracter educativ. Este membru fondator al Societății scriitorilor olteni, activitatea sa fiind elogiată, conform informațiilor familiei, și de N. Iorga.

Crescut în acest mediu de emulație spirituală, tânărul moștenește caracterul de luptător al tatălui și forța de dăruire a bunicului, preot la bise-

¹ Liiceanu Gabriel, *Încercare în politropia omului și a culturii*, Editura „Cartea Românească“, București, 1981, p. 165.

² Scorobete Miron, *Amintiri despre Tuculescu*, interviu realizat cu Maria Tuculescu în „Tribuna“, an IX, nr. 52, 30 decembrie, 1965, p. 7.

³ *Ibidem*.

rica Sfintul Spiridon, unde a crescut pînă la vîrsta școlii⁴. Școala primară și liceul le face la Craiova fiind un elev foarte sîrguincios, chiar scripitor la unele obiecte.

Apropierea sa de pictură are ceva din revelația unui miracol. În primăvara timpurie a lui 1923 tînărul asistă fermecat de magia gesturilor unui maestru al penelului — Eustațiu Stoenescu — la întruparea pe pînză a chipului lui C. D. Fortunescu, profesorul său de franceză și personalitate marcantă a vieții culturale oltene din perioada interbelică. În drum spre casă, sub impresia încă hipnotică a actului de creație ce i se zămislise sub priviri, se oprește la o librărie și cumpără „toate vopselele cu care pictează pictorii⁵. Singur, lucrează asiduu, făcînd copii după toate tablourile din casă. Va beneficia în continuare de îndrumările profesorului său de desen, Eugen Ciolac, dar îl va frecventa destul de des și pe maestrul Stoenescu în timp ce acesta, în 1928, lucrînd fresca de la biserica Sfintu Gheorghe Nou îl va folosi pe tînărul său discipol drept model la scena „Sfintu Gheorghe omorînd balaurul”⁶.

Se pare că în acest răstimp Tuculescu și-a cîștigat o oarecare notorietate, din moment ce în mai 1925 poate să-și deschidă o expoziție împreună cu fratele său Șerban și sculptorul local A. D. Hagiu, în sala de recepție a Palatului Prefecturii. Expune acum, în marea majoritate, peisaje ușor naive în gustul epocii care, la o mai atentă privire, puteau să sugereze unui ochi avizat, vibrația interioară a unui adevărat artist. Expoziția stîrnește vîlvă în urbe iar C. D. Fortunescu, plin de entuziasm, va afirma despre el că: „dovedește un sentiment al coloraiei, pe care numai o intuiție excepțională, un talent înnăscut îl pot explica, întrucît acest copil nu a luat lecții de pictură propriu-zis ci doar lecții de desen în orele de clasă cu profesorul său Ciolac. Porumbii verzi, florile de cais, de măr, de zahăr, efecte de lumini și umbre în peisaje, fructe, legume, sînt bucăți într-adevăr surprinzătoare cînd știi cine le-a zugrăvit și în ce împrejurări”⁷. Aceste cuvinte elogioase purtînd semnătura unui nume respectat în Craiova, au darul să-i determine pe concetățeni a-i cumpăra lucrările. Cu banii cîștigați, își va putea permite să plătească o excursie cu școala în Italia. Vederea capodoperelor Renașterii și Barocului îi vor prilejui, alături de momente de entuziasm și o adîncă depresiune. Apar primele semne de întrebare cu privire la șansele sale de a deveni un bun artist. Sporadic și fără prea mare entuziasm continuă să ia lecții în atelierul Fredei Trybalsky. Oricum, este considerat încă o tînără speranță, în timp ce, în perioada 25 aprilie—25 mai este invitat să participe la prima Expoziție de pictură, sculptură și desen a cercului artistic oltean,

⁴ Tuculescu Maria, *Un patetic document omenesc*, Ion Tuculescu descris de soția lui, în *România literară*, an V, nr. 28 din 6 iulie 1972, p. 16—17.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Rogeanu Florin, *Un portret necunoscut al pictorului Ion Tuculescu executat de E. Stoenescu*, comunicare în cadrul Simpozionului „Ion Tuculescu”, Craiova 1985.

⁷ Fortunescu, C. D. *Arhivele Olteniei*, nr. 25—26, Craiova, 1926.

deschisă în Palatul Prefecturii. Este prezent aici cu șase lucrări, tot peisaje și naturi moarte. O fotografie de grup, făcută cu ocazia acestui vernisaj, ne relevă chipul unui adolescent cu fața smeață, ochii pătrunzători ce-i trădează privirea ușor orientală.

Prin 1926—27 va frecventa sporadic atelierul, cu precădere pe cel al pictorului Gheorghe Th. Romanăți unde, în vara lui 1927, încearcă fără prea mult succes să ilustreze Faust. Realizând calitatea mediocră a lucrărilor, hotărăște să abandoneze pictura. „Nu vreau să fiu un biet pictor mediocre” — va spune el, optînd pentru o meserie de profil științific. În 1928 se va înscrie la Facultatea de Științe Naturale din București iar un an mai târziu și la Facultatea de medicină.

După propriile sale mărturisiri, va duce acum o existență grea, epuizantă, căci în pofida sfaturilor unuia dintre profesorii săi, savantul Voinov, de a urma succesiv cele două facultăți, el le va face simultan. Peste ani îi va recunoaște soției că : „știința a fost pasiunea mea cea mai mare : la medicină dacă am venit, singurul lucru bun este că te-am cunoscut pe tine, care m-ai înțeles”⁸.

Oare nu putem deduce în acest regim impus de interminabile și grele examene, o disimulată dorință de a nu-și mai lăsa timp să se ocupe de o „primă iubire” a cărei neîmplinire îi macină orgoliul ?

Un lucru cert este că în întreaga sa activitate atît științifică cît și artistică a fost un pasionat al cercetării și experimentului. Așa se pot explica împlinirile sale în aceste două meserii atît de diferite.

În același an o cunoaște și pe viitoarea lui soție, Maria Fotiade, studentă și ea în primul an de medicină. Ajutorul colegial în realizarea unor planșe de parazitologie, pasiunea comună pentru pictură, dublate de lungi plimbări, în care tînărul student, cu un caiet de schițe în mînă, își încînta colega prin abilitatea sa de a surprinde, peisaje și compoziții pitorești, se va finaliza într-o fericită comuniune de peste trei decenii.

Treptat, sfielnic, nerecunoscîndu-și nici măcar sieși tentația, sub repetatele îndemnuri ale logodnicei, afirmînd întotdeauna cînd era lăudat de aceasta, cu o ușoară urmă de iritare dar și de tristețe în glas, „nu sînt decît un măzgălici”⁹, se va apropia din nou de artă, încercările sale, la început sporadice, căpătînd cu timpul o oarecare frecvență.

În 1930 va călători în Grecia însoțit de Gala Galaction și trei dintre fiicele acestuia. Spiritul său dionisiac nu va rămîne impresionat de gran-

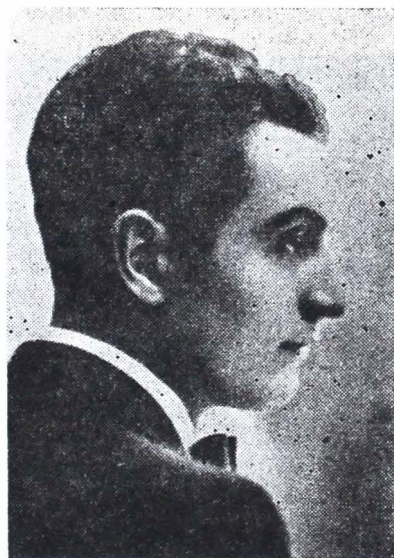
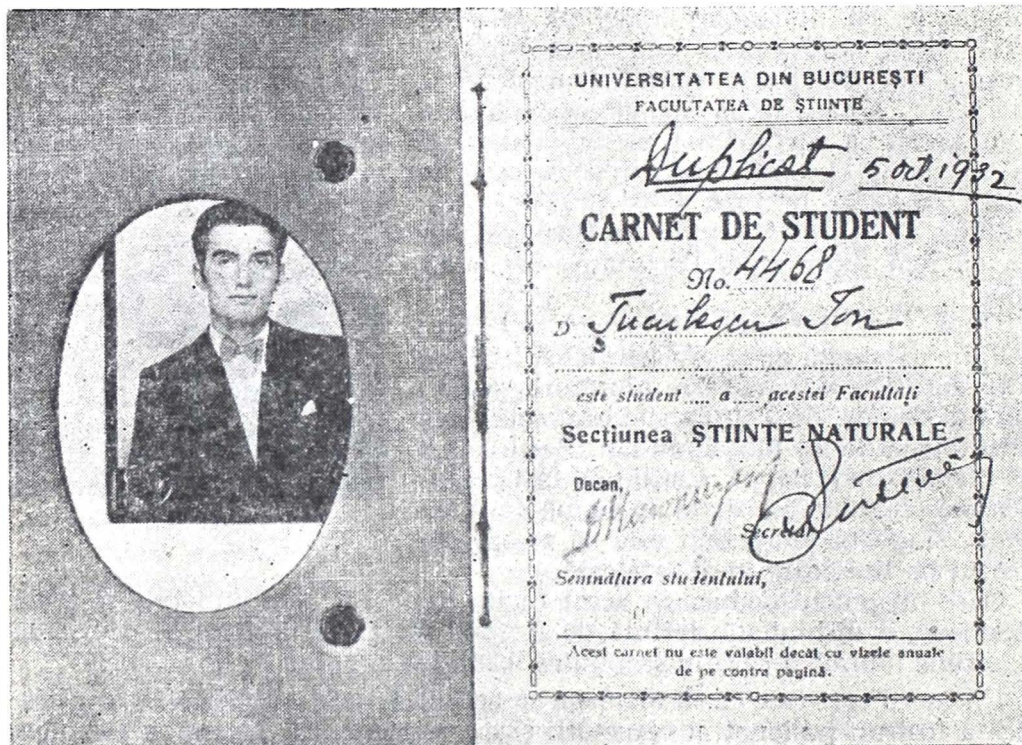

Fig. 1. Ion Țuculescu.

⁸ Țuculescu Maria, *Idem*.

⁹ *Ibidem*.

doarea și calmul artei antice. Se va simți în schimb atras de micile monumente de artă bizantină, poate și în amintirea copilăriei sale, a cărei fericită imagine era indisolubil legată de bunic — personaj atât de important în existența artistului și de curtea bisericii Sfintu Spiridon unde crescuse.

Ceea ce îl va face într-adevăr ca ani de-a rândul să revină aici este peisajul, arid și cald, ce se pretează la uimitor de variate și subtile disponibilități afective.

Trei ani mai târziu se va întoarce cu Maria, proaspăt logodit, pentru a-și continua periplul mediteranean prin Turcia, Palestina și Egipt. Următoarea vacanță de vară și-o vor petrece iarăși în Grecia, Turcia fiind vizitată doar în trecere. Este anul când începe să picteze sistematic. Vor mai trece însă doi ani pentru ca, în 1936, după absolvirea cu succes a Facultății de Științele Naturii, să-și recapete pe deplin încrederea în forțele proprii și să înceapă să lucreze cu rigoarea unui profesionist. Acesta este, pe semne, și motivul intim pentru care, în vara lui 1937, vor face o lungă călătorie prin Elveția, dar mai ales Franța și nordul Italiei. Marile muzee sînt studiate sistematic, cu îndîrjirea omului de știință. Capodoperele sînt radiografiate, analizate iar numărul replicilor începe să crească. Marea revelație a perioadei este întîlnirea cu pictura lui Van Gogh

a cărui amplă retrospectivă a văzut-o la Paris în cadrul Expoziției Universale din acel an. Este un contact fertil a cărui amprentă se va face simțită în opera artistului mai bine de un deceniu.

De fapt, această perioadă, 1935—1938, anul primei sale expoziții personale, este decisivă în stabilirea destinului său artistic. Momente de mare entuziasm alternează cu altele, de negru pesimism, când îi destăinuia soției¹⁰: „Cred că-mi pierd timpul degeaba: dacă aș ști că am talent aș lucra cu mai mult curaj“. Primele lucrări i le arată lui Octav Angheluță, profesor de desen la Cernica — unde fusese repartizat și Tuculescu, la terminarea facultății, ca profesor de științele naturii. Cîțiva ani mai în vîrstă decît el, Angheluță își cîștigase la acea dată oarecare notorietate, deținînd mai multe premii de pictură, dintre care ultimul era chiar la Salonul Oficial din acel an deci, girul său reprezenta o garanție și un sprijin moral, atît de necesare tînărului debutant¹¹. Momentele de incertitudine însă îl vor face să ceară și sfatul altor oameni de specialitate. În genere, cînd nu erau sceptici sau nu-și exprimau vădit rezervele, abordau o politețe rece, acesta fiind și cazul lui Georghe Oprescu, care, „încurajîndu-l“ îl sfătuieste să persevereze fără însă a-și abandona munca științifică¹². În toate aceste peregrinări prin ateliere sau la critici și unii și ceilalți au fost puțin receptivi la truda tînărului biolog cu veleități artistice. Singurul care l-a încurajat cu adevărat în acea perioadă a fost tot un oltean, pictorul Marius Bunescu¹³. Se pare că, pe lîngă aprecieri de conveniență, de tipul: „Tinere, în aceste pînze vîd un talent năvalnic. Ai un temperament foarte puternic dar nu știi încă să-l mînuiești. Dacă vrei să ajungi, trebuie să muncești mult“¹⁴; maestrul i-a văzut cu atenție lucrările și, conform informațiilor lui P. Comarnescu¹⁵, i-a dat sfaturi practice intuindu-i atît punctele slabe — portretul — cît și atuurile — culoarea în peisaje și mai ales o natură statică intitulată

Fig. 2. Sf. Gheorghe omorînd balaurul — avînd drept model pe Tuculescu, (frescă de E. Stoenescu).

¹⁰ Căsătoria a avut loc la data de 5 mai 1935, la Craiova.

¹¹ Tuculescu Ion, Interviu în Ardealul, nr. 18 din 4 noiembrie 1945.

¹² *Ibidem*.

¹³ Comarnescu Petru și Scorobete Miron, Amintiri... *Ion Tuculescu*, Editura Meridiane, București, 1967, p. 10.

¹⁴ Scorobete Miron, *Idem*.

¹⁵ Comarnescu Petru, *Op. cit.*, p. 10.

„Crapul“. După mărturiile soției, trimite pentru prima dată această lucrare la Saloanel Oficial din 1936. Dintr-un sentiment de orgoliu, ușor de înțeles, la un temperament năvalnic ca al lui Tuculescu, își va semna lucrarea cu pseudonimul Tudor Spineni¹⁶. Aceasta este respinsă. În anul următor încearcă din nou, de astă dată prezentînd sub numele lui un peisaj, rezultatul este același. 20 de ani mai tîrziu va scrie despre lucrările din această perioadă : „În 1936—1937 am lucrat în Grecia și Turcia numeroase peisaje în care apărea un temperament blind, entuziast și optimist. Aproape totdeauna nu pictam decît peisaje însoțite. Iubeam culoarea. În armoniile mele de atunci predomina albastrul blind și catifelat al cerului grecesc“¹⁷.

În 1938 pleacă să-si satisfacă stagiul militar iar soția îi face o surpriză închiriind pentru luna mai una din sălile Ateneului Român. Deși în cadrul comisiei de organizare au existat rețineri din partea unor pictori academisti, artistul obține cîștig de cauză datorită intervenției arhitectului Petre Antonescu, membru al comisiei¹⁸. În ciuda unui preț de închiriere strivitor, pentru veniturile lor modeste, Maria reușește cu sacrificii să achite cei 10 000 lei iar cu o lună înainte de vernisaj îi scrie : „Sala e plătită, tablourile sînt înrămate, fă ce știi, ia-ți un concediu medical si vino. Dacă nu vii, eu deschid expoziția singură !“¹⁹. De deschis au deschis-o ei doi, căci la vernisaj nu a venit nimeni și nici în următoarele 12 zile publicul nu s-a prea înghesuit. Abia în a 13-a zi se întîmplă miracolul ! În rotonda Ateneului este depus corpul neînsufletit al lui Octavian Goga. Cu această ocazie publicul vizitează și expoziția. Se pare că a reușit să stîrnească ceva vîlvă atît în rîndul criticilor cît și al colecționarilor de vreme ce George Oprescu îi face o cronică favorabilă în „Universul“ iar Petre Comarnescu scrie entuziast în „Vremea“ „expoziția constituie debutul unei reale personalități, de la care putem aștepta opere de capitală semnificație pentru arta românească“²⁰. În cele cîteva zile rămase pînă la încheierea expoziției reușește să vîndă lucrări în valoare de 120 000 lei, sumă demnă de invidiat de oricare dintre profesioniștii epocii.

N. Iorga, vîzînd expoziția, nu se limitează să-și exprime admiraița ci îi propune o bursă, Fontenay aux roses, de care nu va putea beneficia deoarece, în 1939, izbucnește războiul. Înainte de declanșarea acestuia însă „am lucrat două luni în Grecia cam cu aceleași coordonate. Apoi, brusc, în insula Corfu, am făcut două peisaje cu un colorit întunecat și înflăcărat, cu mult negru și cu verde puternic. Deasupra frunzișului întunecat și grav, albastrul cerului se exacerba paroxistic. Cel pictat la Gasturi avea un colorit misterios și straniu. Cînd m-am întors la Bucu-

¹⁶ Scorobete Miron, *Idem*.

¹⁷ Tuculescu Ion, *Pagini inedite consemnate de Adriana Fianu* în *Gazeta literară*, an. XIV, nr. 30, 27 iulie 1967, p. 6.

¹⁸ Comarnescu Petru, *Op. cit.*, p. 10.

¹⁹ Tuculescu Maria, *Idem*, p. 16.

²⁰ Comarnescu Petru, *Expoziția Ion Tuculescu*, în „Vremea“, an. XI, nr. 539 din 29 mai 1938, p. 7.

rești am lucrat cîteva natûri moarte, mai ales cu flori roșii pe fond albastru, care aveau aceeași viziune“²¹.

Este anul cînd termină facultatea, „Magna cum laudae“ și își dă doctoratul în medicină și chirurgie. Avînd în vedere această nouă specialitate, pe care o făcuse mai mult impusă de părinți, Tuculescu este concentrat în reptate rînduri ca medic militar. Starea generală de agitație, pe care o trăia Bucureștii în această perioadă, va fi accentuată, pentru el, de moartea bunicului său, părintele Tuculescu în anul 1940.

Importanța pe care acest personaj a avut-o în existența artistului poate fi intuită nu doar din căldura și înțelegerea pe care o emană portretul acestuia, cît mai ales din propriile declarații : „În 1940 cînd a murit tata-mare a murit și o parte din mine-apoi s-au mai adăugat și alte tristeți“²². Deși turmentat afectiv de evenimentele la care era martor, dublate de dispariția sprijinului spiritual pe care l-a reprezentat „Tata-mare“ pentru el, anul 1940 îi oferă totuși satisfacția a două participări — la Tinerimea artistică și la o altă mare expoziție — Lumea Bucureștilor. În anul următor trimite la Salonul Oficial, continuînd să expună și cu Tinerimea artistică iar în toamnă reușește să-și deschidă cea de-a treia expoziție personală la Ateneu. 1942 este un an plin, fiind prezent în cele mai importante manifestări ce vor fi încununuate de o a patra expoziție personală și participarea sa, cu două lucrări, la cea de-a 21 Bială de la Veneția. Aceasta reprezenta o recunoaștere a sa în viața artistică românească. Nu avea decît 32 de ani și reușise să se impună în toate dintre domeniile frecvente : pictură, biologie, medicină. Pariul cu viața era cîștigat însă nu asta îl interesa pe Tuculescu. Pentru el existența reprezenta o luptă și un risc continuu. 1943 va continua în același ritm de lucru : O personală la Ateneu și participări la manifestările mai importante din țară și străinătate (Berna și Stockholm). Este trimis pe fornt ca medic, ducînd o existență epuizantă, va sta pînă la terminarea războiului. Evenimentele social-politice ai următorilor doi ani nu i-au putut oferi răgazul și, mai ales, liniștea necesară lucrului așa că, își întrerupe seria personal-elor, mulțumindu-se să participe doar la manifestările de grup mai importante. Abia în 1946 își va deschide prima expoziție după război iar în 1947 pe următoarea, fiind prezent și într-o expoziție colectivă de artă românească contemporană la Budapesta. Este de altfel, ultima personală și tot printre ultimele participări la o expoziție colectivă.

Începînd cu 1948, pictura sa va fi din ce în ce mai puțin gustată nefiind în spiritul artei care încerca să acrediteze un tip de realism, puternic ancorat în estetica evenimentului. Era momentul de germinare a unei noi concepții plastice — realismul socialist.

O perioadă Tuculescu va lucra ca cercetător științific, colaborator extern la Academie, iar din 1951, timp de patru ani, va fi numit șef de lucrări la Spitalul Brîncovenesc. Este momentul unei intense activități științifice, materializată în numeroase studii și cercetări publicate în di-

²¹ Tuculescu Ion, *Pagini inedite...*

²² *Ibidem.*

verse reviste de specialitate din țară și străinătate. Studii ca : *Ecodynamique des infusories du litoral romain, Deux moments dans la production de biomasse dans vie du lac surssale de Tekirghiol, Protozoires des eaux souterraines I, 33 especes nouvelles des eaus cavernicoles Roumaines etc.*, vor fi elaborate acum, consolidându-i pe merit calitatea de cercetător atît pe plan național cît și internațional.

În plan artistic însă, deși este la fel de prolific, nu reușește să fie primit în nici una din expozițiile de stat sau interregionale la care trimite lucrări. Putem sesiza în această epocă și unele încercări de aderare la noile cerințe artistice (Intrarea în uzină), acestea însă sînt repede abandonate. Artistul simte imperios nevoia unei confruntări măcar cu un public de specialitate, cu atît mai mult cu cît arta sa ajunsese în acea perioadă la o nouă „mutație“, fără să fi avut posibilitatea să expună nici lucrările realizate între 1947—1955. Acest fapt îl determină la o soluție limită. În 1956 își deschide o expoziție acasă, în strada Lizeanu nr. 5, 11 ani mai tîrziu, Geo Bogza, care i-a vizitat expoziția, ne face o succintă dar pertinentă descriere a apartamentului. „Un gang și o scară întunecoasă duc la etaj într-o primă încăpere ce primește lumina prin tavan și dă în alte două, cu ferestrele spre stradă, pe acoperișul tramvaielor ce se duc și vin dinspre Lacul Tei, scrișnindu-și fierăria. Aici a trăit și lucrat Tuculescu, știut de puțini, ignorat de cei ce se cădea să nu ignore, pictînd și iar pictînd, pictînd și numai pictînd, cu o sfîntă nebulie, cu privațiuni și suferințe de martir, spre a lăsa neamul său o comoară, fără ca vreun Enescu al zilelor noastre să se fi dus să-i cînte“²³.

În notițele rămase de la artist vom găsi una, din 1956, în care-și expune cu multă luciditate părerea față de propriile-i creații : „Expoziția din casa mea (lucrările folclorice din perioada 1947—1956). Am privit zilele acestea pictura mea cu ochii unui vizitator. Gîndurile pe care le-am avut cînd am făcut-o nu mă întîmpină în prag. Ele lasă primul loc altora, pe care nu le-am gîndit și trăit niciodată — îmi par niște străini care mă privesc cu priviri dușmănoase. Sînt spaimile necunoscutului...“²⁴.

Cert este faptul că în urma acestei expoziții care a fost vizitată de mai multe personalități ale vieții noastre spirituale ca : Victor Eftimiu, Geo Bogza, A. E. Baconsky, Radu Bogdan, Pavel Codiță, Mihai Rădulescu, Gheorghe Tomozei și Nichita Stănescu, studenți atunci, numele său, girat și de unele cronici apărute în perioada interbelică, a început să circule în mediile culturale bucureștene. Nu ezităm în fața unei lungi mărturii pe care Nichita Stănescu a consemnat-o cu privire la această întîlnire de excepție a două sensibilități funciar tragice, pentru noi ea simbolizînd împlinirea a ceea ce Geo Bogza regreta, lipsa unui „Enescu al zilelor noastre“ : „Era-n 1956 cînd, împreună cu un prieten, am făcut o îndelungată vizită marelui nostru pictor Ion' Tuculescu. Era singur, deschisese la el acasă, pentru amici, o expoziție cu sens polemic ; artistul se simțea preluat în cîteva teme ale sale de un coleg care tocmai

²³ Bogza Geo, *Tuculescu*, în „Contemporanul“, nr. 9 din 26 februarie 1965, p. 1

²⁴ Tuculescu Ion, *Pagini inedite...*

inaugurase o expoziție publică. Totul era plin de tablouri. O, dacă nu s-ar fi prăbușit, desigur și tavanul ar fi fost plin de tablouri. Era o scară lungă de lemn, purtând în vîrf un superb portret al lui Gala Galaction, un fel de Tolstoi mai mare peste toate culorile.

Tuculescu era un bărbat nemaipomenit de frumos. Stătea singur între culori și se bucura de ele cu voce tare. Cred că în secret le și striga pe nume...

Om copilăros, om savant, om din cale afară de frumos, și cu părul spre alb, cu vocea de un timbru hiperborean, ne primise pentru o zi în arhipelagul lui de ochi și poate că și acum în aerul de atunci, trupurile noastre trei stau înșirate în fiecare gest al lor, pe o scară de lemn plină de tablouri și purtând în vîrf un portret al lui Gala Galaction ca pe un fel de Tolstoi mai mare peste destinul culorilor.

E un noroc al destinului meu că l-am văzut cu ochii...²⁵.

Așa cum am mai amintit, este perioada în care artistul își înnoiește modul de expresie. Aceasta îi va crea un extraordinar ascendent spiritual, mai ales asupra tinerelor generații de creatori care vor găsi, pe urmele lui Tuculescu, filonul proaspăt al artei populare și odată cu el toate înnoirile de formulă la care arta europeană începuse deja să facă apel.

În 1957, deci după aproape un deceniu, va expune trei lucrări la Expoziția interregională de pictură, sculptură și grafică iar din 1959, deși nu poate încă să-și deschidă o personală, lucrările sale încep să fie primite anual la expozițiile de stat și interregionale.

În noiembrie 1961 o necruțătoare boală recidivează brusc. Deși conștient de urmări, refuză să se interneze imediat, fiind într-o febrilă perioadă de creație atât științifică, cât și în plan artistic. În ianuarie, starea sănătății lui fiind foarte gravă, medicii insistă să se interneze. Le cere trei zile răgaz pentru a-și picta *Testamentul*. Este operat în ziua de 8 martie. Ultimele momente ale existenței sale au fost evocate cu multă căldură de soție: „Speră să se facă bine pentru că are un plan mare de lucru pentru care, spunea el, i-ar trebui 100 de ani și, cum nu va avea atît de trăit să-și înzecească eforturile.

Pe la sfîrșitul lui aprilie mi-a spus că i-i dor să-și vadă mîinile pline de culoare, să simtă iar parfumul uleiului de in.

— Dar mai pot ?

— Sigur, încearcă ! I-am spus. Nu știam dacă mai are putere dar trebuia să-i dau curaj.

Nici acum nu știu de unde a mai avut atîta forță. Se pare că-și consuma ultimele rezerve de energie. A pictat atunci *Ochii și spiralele materiei*. A adormit obosit.

A doua zi a spus că vrea să-și facă ultimul autoportret.

— Dar ce-a mai rămas din mine decît ochii ?

Și-a zugrăvit ochii aceia triumghiulari, sfîrșiți... Asta a fost în ziua de 27 aprilie 1962²⁶.

²⁵ Stănescu Nichita, *Uite, ce albastru tragic !* În volumul *Respirări*, Edițiura Sport-Turism, București, 1982, p. 261—263.

²⁶ Scorobete Miron, *Idem*.

Cam în aceeași perioadă aristitul va fi vizitat la cererea familiei și de Radu Bogdan care după lungi și convingătoare argumentări îl va determina, să-și semneze într-un târziu aproape 300 de pinze²⁷.

După ani de tăcere, numele său începea iar să fie cunoscut, în cercuri tot mai largi, de iubitori de artă. Destinul părea să îi suridă din nou. Cu toate acestea, era nefericit. „Am vrut să las oamenilor o operă plină de dragoste de viață, am vrut să calc peste toate tristețile, peste toate neliniștile din sufletul meu, dar n-am putut²⁸.

Își trăia cu adevărat condiția de artist. Se stinge din viață la 27 iulie 1962. Este îngropat la cimitirul mănăstirii Cernica, lângă Gala Galaction. Dintre artiști au fost prezenți Octav Angheluță, Corina Beiu-Angheluță, Ion și Ariana Nicodim, Paul Gherasim, Lucia Dem-Bălăcescu, Wanda Sachelarie Vladimirescu și Radu Bogdan²⁹.

Cazul operei lui Ion Țuculescu — un personaj descins la hotarele artei românești cu ceva peste mentalitatea autohtonă — este acela al unui benefic exces de voință. E cazul celui ce nu cunoaște constrângerea, vișind să-și dovedească talentul și destoinicia în toate domeniile în care și-a exersat inteligența, el fiind după Luchian, așa cum s-a spus „exemplul cel mai elocvent de realizare împotriva tuturor adversităților”³⁰. Ceea ce s-a arătat a fi salutar pentru viabilitatea operei, căci azi, la un sfert de veac de la dispariția artistului, nu-i mai receptăm creația nici pentru ineditul ei, nici pentru violențele cromatice, devenite acum loc comun, ci pentru substanțiala sa *UNICITATE* și mai ales continua sa **PREZENȚĂ**.

²⁷ Bogdan Radu, *Ion Țuculescu III* în volumul *Reverii lucide*, Editura Meridiane, București, 1972, p. 79—80.

²⁸ Țuculescu Ion, *Pagini inedite...*

²⁹ Bogdan Radu, *op. cit.*, p. 80.